

DNO (215) *sb n*

sg *N* dno (31). ◇ *G* dna (47). ◇ *D* dnu (3). ◇ *A* dno (23). ◇ *I* dnem (8); -em (3), -(e)m (5). ◇ *L* dnie (99), dnu. *HistRzym* (2). ◇ *pl* *A* dna (2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XIX w.

1. *Spód naczynia lub wgłębienie morza i innych zbiorników wody, głębia; fundum (fluminis a. maris)*

BartBydg, Mącz, Calep, Cn; solum (fossae) Mącz, Calep, Cn; fundus Mymer¹, Calag; abyssus, pelagus Mącz; alveus Calag; vadum Cn (175) : BartBydg 62; Też niektorzy wzięwłzy garniecz nadziałaią w dnie dziur FalZioł II 1d; Też vrina rumiana v białych głow, maiącza w łobie obłoczek na dnie. Znamionuie obphitołć krwie FalZioł V 5v, II 1d, 2d, 17a, 18a [2 r.], IV 31c (32); tedy onę kacz [w której mieszkał Dyjogenes] osrzedlim k słończu á dnem kpołnoci [...] obraczał. BielŻyw 71; Bowiem wżelka tłułtołć iż iełth rzecz subtilna á lekka, przeto zawłże po wirzchu pływa, á tak nie richło wchodzi na dno żoładkowe GlabGad E7v, I8v, K6v; GliczKsiqz D8; A vpátrzy káżdego środ morzá y ná dnie. RejWiz 111v, 3, 151; Azaześ wżedł do głębokości Morzá/ á po naniżłłym dnie przepaści [in novissimis abyssi] przechodziłeś fie? Leop Iob 38/16, 4.Esdr 16/12; RejFig Cc4v; BibRadz I 288c marg; BielKron 47 [2 r.]; Pelagus, Głębołość álbo dno morskie. Mącz 286C; Tropis, Łodźne dno. Mącz 466c, ld, 38d, 57a, 71a, 141c, 204a, 399c; Mocz odedná sklenice iálfny SienLek 27; Wyleyże to ná dno doniczne/ pomaczawłzy áby nieprzyłnęło. SienLek 61, 25v [3 r.], 26, 26v, 27v, 62, 102 [2 r.]; ále Appollon w łmutku fiedział we dnu w korabiu. HistRzym 22, 11v, 22v; Bo náthurá człowiecza záváždy fie burzy iáko mołzcz/ áż gdy fie vłtoi/ to też iedno lagier co fie niczemu dobremu nie godzi ná dnie zołtanie. RejZwierc [121]v, 108v; Patrzay áby w ónym mieyfcu na dnie nie była Opoká/ álbo iákikolwiek Nałep kámieńcá. Strum Ov, G, G3v, Lv, N4v, Ov (9); Korál ná dnie Morłkiém żielém/ wyćiagnióny/ kámieñiem. Oczko [42], 6v, 8v, 10, 11 [2 r.], 15v (10); Calag 259a; y po fuchym dnie y głębinie niłkiey/ przelzedł lud wżyciek łtopy niezmočzywłzy [Vulg Ex 14/22], SkarŻyw 481, 250, 501; KochFr 96; KochWz 140; Rzeki dnem vćiekaią/ A zágorzáłé żiołá dżdża z niebá wołaią. KochPieś 40, 49; Calep 166a, 1090a; GostGosp 128; Słtapięli ná dná morłkie/ tám wieczny Bog władnie/ Skryęli fię w otchłanie/ y tám naydzie łnádnie. GrabowSet K4v, M3v; RybGęśli C3v; Iż mężobócy ofkárzeni/ y przez nas do wieże łkazáni/ tákowá kaźń ná dnie w wieży máiá cięrpiec rok y zupełné łześć niedzięł SarnStat 608, 497, 608; SkarKaz 578a; Bo chłop nie łzkutá/ rychley zdrow zołtanie/ Gdy dná dołtanie. KlonFlis F2, B4v, E2.

Zwroty: peryfr. »do dna iść (*a. pojąć*)« = *tonąć* [szyk zmienny] (2): Wybráne kłiążetá iego y zacne Hetmány [...] Połży do dná iáko kámieñ konie łpołu s pány. LubPs gg2v; Mącz 295b.

»na dnie (*w*) wieży siedzieć, siedzenie; na dno do wieże wsadzon« = *odbywać najcięższą karę; in fundo turris sedere JanStat* [szyk zmienny] (14 : 6; 1): za słusna rzecz sie im sdalo abi vsthawa korunna thak okolo placzenia iako okolo siedzenia w wiezi na dnie okolo dowodu o głowe i na rani prziiáli ZapWar 1545 nr 2646; UstPraw K2; ModrzBaz 79v; GórnRozm Hv; A ktoby o tákowá głowę fołdrował/ tákowy ma záplácić winę łto y dwádzieściá grzywien/y rok á łześć niedzięł w wieży ná dnie siedzieć. SarnStat 239; á tákowy mężobóycá/ [...] ma bydz ná dno do wieże władzon/ y przez dwie lecie y dwánaście niedzięł chowan SarnStat 1170, 128, 148, 497 [2 r.], 607, 608 (17).

»na dno upadać« = *subsidiere Mqcz* (3): *Mqcz* 380c [2 r.]; to coby z piaskiem/ albo z ziemią iakąle zmiélfzano było/ ná dno vpádác musi *Oczko* 17v.

»na dnie usiadać się (a. zsiadać się)« = *subsidiere Mqcz* [szyk zmienny] (3): *subsideo*, *Vfiádam* fie ná dnie *Mqcz* 380c, 380c; bo kto fye przypátrzy kálużam śiarczáném/ albo gdzie tłuśtość iáka cieplice grzeie/ naydzie tho/ że ná dnie fye zśiáda/ á z łupieżmi ónémi [...] wypływa *Oczko* 17v.

»na dnie (u)stać (się), ustanie« [szyk zmienny] (6 : 1): á potym gdy fię vfótoj ná dnie proch/ tedy oną wodką vmyway z wirzchu licze *FalZioł* I 12d, V 2v, 9v, 107v; *GlabGad* Kv; *Mocz* w którym iákoby ropá pływa/ albo ná dnie ftoi/ známienuie gnićie *Nyrek* y *Pęchyrzá* *SienLek* 27, 27v.

Wyrażenie: »dno piekielne« (1): *Nienáfláduy Pháráonowey zátwardziałości/ ábyś* z nim ná dno piekielne pogrążony niezginął. *SkarŻyw* 168.

W przen (5) : *RejZwierz* 142; Iáko [ich domysły] nie máią dná y w iedney iftności *Troyce* ś. we trzech ofobách dziwnie wymáłowáney od fzkolnych *Theologow*: ábo ráczey *Máteologow*. *CzechEp* 252; powinienem wm *MMPanu* odpisac *Sczerze* to co iednonadnie wsercu mam. *ActReg* 138.

Szereg: »bez dna i fundamentow« [szyk 1 : 1] (2): Poftáwił y ziemię bez dná y fundámentow/ ná famym iá fłowie fwym y rofkázaniu zawiéśiwfzy *SkarŻyw* 258; *SkarKaz* 2b.

Przen (22) :

a) *Koniec, kres; fundum Mqcz* (21) : Nie ma w sobie dna t(a) <p>rzepać, *BierRozm* 20; *RejPs* 100; *Vlgnąłem* w głębokiém błocie gdzye niet dná żadnego *LubPs* P6v [przekład tego samego tekstu *RejPs* 100, *BudBib*]; *BudBib Ps* 68/3; *CzechEp* 252.

Przysłowia: *Sero in fundo parsimonia*, Nie wczás ten skąpić poczina/ który fie gdy máło ná dnie ofzczymia. *Mqcz* 140b; *Pozno fzczędzić záczyina márnotrąwcá ná dnie CiekPotr*)?(3).

Morze nie ma dná/ nie ma też y zbytek/ *Záwífze* chce więcej/ máło mu świat wfzytek. *KlonFlis* C4v.

largitionem fundum non habere, rozruńczość [= rozrzutność] dná nie ma. *Mqcz* 480d.

Zwroty: »do dna dopijać (a. wypijać)« (2): *Każefz* mi pić przedźięki twé przemierzlé piwo/ *Ze* do dná nie wypijam/ pátrzyfz na mię krzywo. *KochPieś* 20; *PudłFr* 40.

»do dna pogrążać (a. pogrążyć)« [szyk zmienny] (2): á záfię pogrążyć do dná/ ledwe nie do piekła te/ ktorzy byli godni wyfokiey ftolice. *GórnDworz* D6; *GrabowSet* K2.

»do dna wyciągać« (1): *Exanco* – Do dna wicziagam. *Calep* 381a.

»do dna wykorzenić« (1): *Penitus delere*, *Aż* do dná wykorzenić *Mqcz* 289a.

»do dna zniszczyć« (1): *Ale widźifz* iáko ftoł *Krolewfki* iuż práwie do dná zniśfzczał/ hoyną fczczodrobliwością *Krolewfką* *OrzRozm* O2v.

Szereg: »do dna albo do gruntu« (1): *Funditus*, *Aż* do dná albo aż do gruntu. *Mqcz* 140b.

Wyrażenie przyimkowe: »do dna« = *całkowicie, zupełnie; funditus, penitus Mqcz* (12): *Upadnieli* co wielkiego *Słucze* sie do dna samego. *BierRozm* 27; *Mqcz* 289d; *MOgę* rzéc/ iże ofobnie miłufiesz/ *A* w tym nawiętfzą *Krinfski* rofkofz czufiesz: *Gdy* do fámégo dná káżdą wypráwiłfz/ *A* *ziółko* fobie zá czapką poftáwiłfz. *PudłFr* 39, 29. *Cf* *Zwroty*, *Szereg*.

b) *Początek, źródło* (1) :

Szereg: »ode dna to jest od wieku«: Też odedná *to iest od wieku* ia [Bóg Izraela] on ieltem [Ego primus et ego novissimus *Vulg Is* 44/6]: á z ręki moiey nie máłz ktoby wydárł. *CzechEp* 271.

2. *Grunt, pole, ziemia; solum Mącz, Calep; planicies, terrenum Mącz* (8) : Cylindrus, Kámienny álbo drzewiány wał/ długi á okrągły/ którym dno gładzą y vbiyáją w niektórych też łtronách po rozfieniu žita miáłto włok álbo brón włóczą *Mącz* 76b; Planicies, Rowność/ Błonie/ Równe dno álbo pole. *Mącz* 302d; Terrenum, Dno/ grunt álbo poległość ziemie *Mącz* 451c, 149d, 400b [2 r.], 414c; *Calep* 990b.

3. *Posadzka, nawierzchnia ulicy, podłoga; pavementum, tabulatum Mącz* (7) : Páłacow w niey [w mieście *Illium*] było krolewłkich bez liczby. Vlice známienite. Dno z mármuru czyrwonego. *BielKron* 55; Barbarica sunt pavimenta quae et subtegulanea vocantur, ex testis tuis, rudere, et calce. Pavimentum, idem, Dno á násfypowanie w domu. *Mącz* 23c; Pavimentum, Astrych álbo vrownáne álbo vlepione dno/ niektórzy tło zową. *Mącz* 285a, 285a, 438b; Słupy iego poczynił srebrne/ dno iego złote [*stratum eius aureum*]/ podniebienie iego łzárłatowe *BudBib Cant* 3/10; *Calep* 1022a.

4. *mat. Podstawa w figurach geometrycznych* (20) : Kiedy dwa Kliny będą tákové [...] tedy y trzečia łtrona/ álbo dno iedného/ będzie równe dnu drugiego *GrzepGeom* Gv; [te kąty oba równe sq] przeto y trzečia Linea/ która ielł iákoby dno iedného Kliná/ będzie równa tákovéżyze Liniéy drugiego *GrzepGeom* G2; záváždy ieden Klin z tych dwu będzie o iednym dnie z Figurą Romboides *GrzepGeom* Hv, F4, F4v [2 r.], Gv, G2, G2v (20).

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (4) : Fundus. Grundt. Dno. *Mymer*¹ 36; Fundum, Dno/ ziemia. Grunt. *Mącz* 140b; Fundum – Grunt, dno. *Calep* 441a; Humus – Ziemia. Nadnie. *Calep* 491b.

Synonimy: 1. *fundament, głębokość, grunt*; 2. *calec, grunt, plac, pole, rowność*; 3. *astrych, nasypowanie, pawiment, podłoga, tło*.